

PINZELADES HISTÒRIQUES

MOU
la noviolència

Grup de Treball en

Noviolència Cristiana

Centre d'Estudis Cristianisme i Justícia

Centre d'estudis

Cristianisme i Justícia

«*Mou la noviolència*» és una aposta pedagògica per iniciar processos de transformació personal davant dels conflictes que vivim, concretant estratègies noviolentes que desencallin situacions de bloqueig. Aquesta eina consta d'una sèrie de vídeos acompanyats de les corresponents unitats didàctiques, per tal que els/les guies disposin de material i orientació per treballar-ho en tres trams d'edat: infants, joves i adults. Les dinàmiques d'aquest document es classifiquen en mòduls, els temes dels quals estan ordenats segons la seva aparició en el vídeo. Aquesta proposta està pensada per ser treballada en grups, acompanyats per algú amb capacitat d'aprofundir cada tema.

Accedeix a tot el material

www.moulanoviolencia.net

Cada unitat didàctica incorpora un seguit de material associat accessible des de la pàgina web del projecte. El material d'aquesta unitat específica es troba a: <https://moulanoviolencia.net/U6>

Coneixent la història de la noviolència

La pràctica de la noviolència és molt antiga: des de fa uns quants mil·lennis, l'ésser humà ha desenvolupat estratègies noviolentes per a resoldre conflictes. Tot i això, no és fins al segle XIX que es teoritza i estudia més a fons.

Henry D. Thoreau (1817-1862) fou l'autor de la teoria de la desobediència civil i l'inspirador de la resistència pacífica. Va ser una figura influent per a Léon Tolstoi, el qual influí –conjuntament amb Thoreau– a Gandhi, el qual influí a Martin L. King, que a la vegada arribà a Nelson Mandela. El pioner de la lluita noviolenta es basa en la desobediència civil i la resistència pacífica com un modus vivendi però també com una forma de lluita, de dignitat i de treball col·lectiu per la justícia. Thoreau visqué a Massachussets a mitjans del segle XIX i passà una bona part de la seva vida en una barraca al mig del bosc contemplant, filosofant, creient i escrivint tot allò que ha estat la més gran influència per a Gandhi, l'exponent del pacifisme i la noviolència del segle XX.

■ INFANTS

Agafeu una baralla de cartes i expliqueu les regles d'un joc i comenceu a jugar. A mig joc es demana que cadascú apliqui les regles que vulgui sense fer cas del que s'ha dit («la llei»). Davant del caos, es constata que és impossible seguir jugant.

Ara seguïu amb les regles normals, i passada una estona, es convida a imaginar que una de les regles és molt injusta i fa mal a algú cada vegada que la compliu. Què feu?

- Si segueixen practicant-la, se'ls fa recapacitar.
- Si la desobeeixen tot mantenint les altres regles, es pregunta als qui encara l'obeeixen per què no fan el mateix.

Al final, tots desobeeixen la llei injusta: perquè feia mal, són capaços de canviar-la.

■ JOVES

Comenteu la frase:

«Sota un govern que empresona algú injustament, el lloc adequat per a un home just també és la presó»¹.

- Què entens per «empresonar injustament»?
- Qui és un «home just»?
- Què significa per a tu la presó?

■ ADULTS

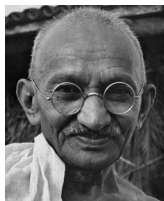
Henry Thoreau és el primer teòric d'aquella desobediència civil que Gandhi aplicà, dotant-la de força pràctica amb la noviolència. Però la noviolència sorgeix sempre d'una primera desobediència. Pregunteu-vos per parelles:

- Què és per a tu obeir i per què? I desobeir? Quins elements positius i negatius té?
- Analitzant la Història, què ha permès fer avançar més les societats, la obediència als líders i règims polítics, o la desobediència? Per què? Posa exemples i debat sobre el sentit de la desobediència civil avui.

1. THOREAU, H. D. (1849). *Civil Disobedience* §2.9.

Noviolència a l'Àsia i Oceania

Mohandas K. Gandhi (1869-1948) va ser un advocat indi que lluità pels drets dels seus compatriotes en diversos camps (social, econòmic, cultural, religiós, i també polític). Tenia un perfil místic i, des de la seva tradició

hindú, buscà sempre en la veritat espiritual la força per a l'encontre amb l'altre i el seu alliberament. Malgrat la diversitat de causes on s'implicà, la més multitudinàriament fou la lluita no violenta per la independència d'Índia, que el portà a 30 anys d'activisme per tot el país ideant accions no violentes, convencent la seva gent de les exigències de la noviolència i demostrant que amb perseverança, coherència i determinació, qualsevol pas vers la llibertat és qüestió de temps.

Malala Yousafzai (1997) és una dona pakistanesa, la persona més jove que va guanyar el Premi Nobel de la Pau (2014). El motiu: el seu treball abnegat per l'educació de les nenes i els drets humans, des que tenia 11

anys d'edat. Va començar escrivint amb pseudònim en un blog per a la cadena BBC, i explicava el que significava viure sota el règim taliban i els seus anhels sobre l'educació. Quan es publicà la seva història al New York Times, l'amenaçaren de mort. El 2012 els líders talibans van decidir assassinar-la: li dispararen un tret al cap un dia que tornava de l'escola en bus. Ingressada a un hospital britànic, va acabar recuperant-se, i des de llavors va esdevenir un símbol mundial en favor del diàleg, la pau i l'educació, bases per a un món no violent.

Per ampliar

Coneixes... Vinoba Bhave, Lev Tolstoi, Thich Nhat Hanh, Tawakkol Karman, Liu Xiaobo? Busca'n informació, tots són d'aquest continent i han inspirat a molts!

■ INFANTS

Per a Malala és fonamental l'escola. Els infants dibuixen en un full allò més important i que els agrada de la seva vida a l'escola. Feu un mural amb tots els bons desitjos i raons pels quals els infants han trobat que l'escola és necessària i l'estimen. Interioritzeu així la lluita de Malala, junt amb dades de la seva biografia i escenes del documental *Él me llamó Malala* (2015).

■ JOVES

Vegeu l'escena de la pel·lícula *Gandhi* (1982), en el minut 00:26:10. Anoteu les idees fonamentals que exposa i defensa en públic quan presenta la força de la noviolència als indis. Per grups, escolliu quines són les tres essencials i argumenteu-les. A continuació, poseu-ho en comú i consensueu les tres.

■ ADULTS

Visioneu la pel·lícula *Gandhi* (1982) o escolteu el seguit de frases cèlebres de Gandhi, de gran profunditat i veritat, repassant-les tots junts una a una, per tal de treure l'entrellat de fons que contenen: [01 Gandhi](#)

Noviolència a Amèrica

Martin Luther King (1929-1968) va ser un pastor evangèlic, captivat per la noviolència de Gandhi, que va saber traduir-la a la cristiana i occidental Nord-amèrica per a fer-la efectiva. Els moviments de defensa dels drets

civils, contra el racisme i per la igualtat davant la llei, de tots els afroamericans amb la resta de nordamericans va ser una lluita titànica però plena de força, coherència i determinació que va donar els seus fruits expandint-se per tot el país. Convé no oblidar que la guspira que ho encengué tot fou l'acció de Rosa Parks a l'autobús. King va morir assassinat d'un tret el 1968, després de la multitudinària manifestació de finals d'agost a Washington DC.

Rosa Parks (1913-2005) fou una activista nordamericana pels drets civils afroamericans, que va protagonitzar una famosa acció de desobediència civil: el dia 1 de desembre de 1955, va seure a la zona de davant de l'autobús,

reservada per llei només als blancs. Quan el conductor d'autobús va exigir-li que cedís el seu seient a un home blanc, ella s'hi va negar, i finalment va ser arrestada, jutjada i sentenciada. La nit següent, cinquanta líders afroamericans encapçalats per Martin Luther King decidiren continuar la protesta amb un boicot a tot el transport públic de Montgomery, anant a peu fins que mesos més tard es van veure forçats a canviar la llei.

Per ampliar

Coneixes... César Chávez, Henry David Thoreau, Rigoberta Menchú, Adolfo Pérez Esquivel, Dorothy Day? Busca'n informació, tots són d'aquest continent i han inspirat a molts!

■ INFANTS

Martin L. King va lluitar contra la injustícia que significava la discriminació pel color de la pell. Que cada infant dibuixi la cara d'un nen o nena discriminant-ne un altre per qualsevol raó (al pati, al parc...). Que hi dibuixin també el rostre de l'infant discriminat. Pengeu-ho en un suro i cadascú que expliqui què ha volgut comunicar a partir de les expressions dels rostres.

■ JOVES

Quantes vegades heu viscut o vist una discriminació per qualsevol raó? Aporteu-ne experiències en petits grups i, després de compartir-les escolliu-ne la més impactant. Que cada grup la presenti a la resta tot mostrant el mar de sentiments d'una part i de l'altra. Debateu quin és el paper de les emocions en aquestes circumstàncies. Alternativa: cinefòrum de la pel·lícula *Selma* (2014).

■ ADULTS

Visioneu el documental de 1985: [U2 Una classe dividida](#), l'experiment fet el 1970 a un grup d'infants, recopilat llavors essent ja adults. Debateu-ne sobre la proposta, el mètode i els resultats. Relacioneu la lluita de Parks i King amb l'experiment.

3

Noviolència a l'Àfrica

Nelson Mandela (1918-2013) va ser un activista i polític sudafricà. Lluità contra la segregació racial i la humiliació que imposava l'Apartheid. Fou empresonat durant 27 anys i allí compregué que la reconciliació i la pau només arribaria

tocant el cor dels blancs, en lloc d'odiar-los. En sortir, el 1991, va dedicar tots els seus esforços per reconciliar negres i blancs i així guanyà el Premi Nobel de la Pau dos anys després, juntament amb Frederik De Klerk, el president blanc que l'alliberà i encetà la transició. Mandela fou escollit president del país de 1994 a 1999, anys en què marcà la societat sencera pel seu pacifisme i noviolència.

Leymah Roberta Gbowee (1972) va néixer a Monròvia i des de petita visqué el trauma d'un país en guerra civil. Com a terapeuta, assistí els nens soldats i això la marcà i la dugué a perseguir la pau en el seu país. Durant els anys més

durs de la guerra (1999-2003), ella promogué un moviment no violent format principalment per dones. Organitzava accions de protesta i pregàries conjuntes amb dones cristianes i musulmanes, simbolitzant unitat per al país. Després de pressions al president Charles Taylor i accions directes en una conferència de pau, el moviment culminà amb la fi de la guerra i la posterior promoció de la primera dona presidenta d'un país d'Àfrica, Ellen Johnson. Guanyà el Premi Nobel de la Pau el 2011.

Per ampliar

Coneixes... Wangari Maathai, Desmond Tutu, Víctor Ochen, Funmilayo Ransome-Kuti, Silas Siakor? Busca'n informació, tots són d'aquest continent i han inspirat a molts!

■ INFANTS

El testimoni de Gbowee parla d'una guerra civil, que és com una baralla entre persones properes que conviuen. Recordeu alguna baralla que hagueu tingut amb germans o amics d'escola? Per què va passar? Heu fet el possible per fer les paus? Què heu sentit llavors? Compartiu amb els altres l'experiència.

■ JOVES

Imagina't una situació en què t'han castigat injustament i impuna, què fas? Exposar possibles reaccions personals, espontànies o no. Identifiqueu per grups quines són de pau i quines violentes. Per què? D'on sorgeixen i què pretenen? Què hauria fet Nelson Mandela, que després de 27 anys a la presó volgué reconciliar uns i altres?

■ ADULTS

Observeu aquestes escenes de la pel·lícula *Invictus* (2009) i reflexioneu: quina hauria estat la vostra pròpia reacció? Quina decidí Mandela? Per què la seva treballa des de la noviolència?

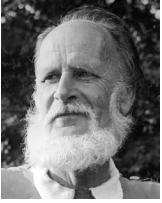
Escena 1: el canvi de nom de l'Associació Nacional de Futbol

Escena 2: Mandela esdevé president i compta amb l'antic equip d'escortes presidencials blancs tot afegint-ne de negres.

Escena 3: Mandela visita la concentració de l'equip nacional de rugby per encoratjar-los.

4

Noviolència a Europa

Lanza del Vasto (1901-1981)

va néixer a Itàlia, fou un escriptor i pensador que practicà la noviolència com a manera de viure per tal d'escapar d'esclavatges moderns. Va ser deixeble de Gandhi quan visità l'Índia per

trobar-se amb ell mateix tot buscant el sentit de la vida. El seu ideari sintetitzà cristianisme i gandhisme. Captivat per la noviolència, Gandhi li demanà tornar a Europa per difondre-la al vell continent. Fundà al sud de França la Comunitat de l'Arca, des de la qual cultivà la noviolència entrenant una comunitat de persones que volien interioritzar-la. Va escriure diferents llibres filosòfics i reflexions sobre la noviolència i valors cristians. Viatjà per mig món difonent aquest missatge.

Sophie Scholl (1921-1943)

fou una estudiant universitària nascuda a Alemanya que esdevingué dirigent i activista del moviment de resistència contra el nazisme anomenat «La Rosa Blanca». La discriminació i posterior persecució de jueus i altres minories, la Guerra Mundial i l'extermini dels jueus, van fer que Sophie s'alcés cada vegada amb més força com a estudiant universitària a Munic, per despertar les consciències adormides dels alemanys. L'acció que la portà a ser detinguda i jutjada en consell de guerra fou la propagació d'un seguit de fulletons crítics amb el règim nazi que buscaven provocar un aixecament popular. Fou declarada culpable de rebel·lió i condemnada, amb el seu germà i un company més, a pena de mort. Avui són símbols contra la violència dels règims autoritaris.

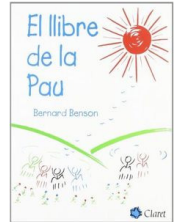
Per ampliar

Coneixes... Mairead Maguire, Lech Wałsa, Petra Kelly, Ibrahim Rugova, Peter Benenson? Busca'n informació, tots són d'aquest continent i han inspirat moltes persones!

■ INFANTS

Proposeu una lectura als infants: Benson, B. (2003). *El llibre de la pau*. Barcelona: Claret.

És un llibre molt lleuger i gràfic que ofereix una utopia: un avi explica als seus néts com es va arribar al primer dia sense guerres al món. Comenteu el que n'heu après i lligueu-ho amb les biografies de Lanza i Sophie.

■ JOVES I ADULTS

Visioneu la pel·lícula *Sophie Scholl: los últimos días* (2005), que recrea les vides de Sophie, Hans i Christoph fins a la mort. Quina noció de llibertat hi ha al darrere del que creu La Rosa Blanca? Davant les ordres directes de silenci al judici, ells segueixen parlant: què obeeixen? Situeu-hi les paraules legalitat, legitimitat i veritat. Què els fa persistir i posar la causa que defensen per damunt de les seves pròpies vides? Hi ha causes semblants, avui?

L'eficàcia per enderrocar fins i tot la pitjor i més cruel de les dictadures depèn de l'habilitat per detectar i debilitar tantes fonts de poder del líder com sigui possible. Les sis fonts de poder definides per Gene Sharp¹ són les següents:

- **Autoritat:** D'on li ve? Quin grau de reconeixement té davant la població? Si és gran, disposarà fàcilment d'altres fonts de poder.
- **Recursos humans:** Quantes persones o institucions l'obeeixen? Quina és la proporció d'aquest grup respecte el total?
- **Aptituds i coneixements:** Les aptituds necessàries per governar, d'on les treu? Depèn de persones o de grups experts que puguin negar-li la cooperació?
- **Factors intangibles:** Quines emocions i creences té la població? I els col·laboradors del líder? Com n'és d'important l'obediència i la submissió en la cultura o el col·lectiu afectat?
- **Recursos materials:** Quin control de béns i recursos naturals, financers, de mitjans de comunicació i de transport té...? Amb quina disponibilitat es poden oferir al líder, aquests recursos?
- **Sancions:** Fins a quin grau és capaç d'aplicar càstigs als dissidents? Té un accés fàcil a l'aplicació de pressions, càstigs i agressions a l'hora de sancionar forces internes o externes incòmodes per al sistema?

■ INFANTS

Es dibuixen sis aixetes d'on surt aigua negra, cadascuna amb una paraula que identifiqui la font de poder en termes senzills: *autoritat, persones, coneixements, emocions, coses, càstigs*. S'escullen sis persones i en públic se'ls assignen aixetes tot explicant-los en llenguatge adaptat què són i per què donen poder al violent. Cada persona escenificarà la que li ha tocat (p. ex. *autoritat*: comença a cridar i donar ordres; *persones*: comença a convidar gent a unir-se al grup; *coneixements*: fa càlculs de futur...). Després de les representacions, la persona que guia explica que el qui oprimeix sol tenir poder perquè controla aquestes fonts, i per això en lloc d'aigua normal surt negra (intoxicada de violència). S'escull un líder i aquesta persona agafa sis cordills per un extrem. L'altre extrem l'agafen els sis infants que porten fonts. El líder i les seves fonts, unides amb els cordills, es passegen junts per la sala interactuant amb la resta del públic, escenificant la pròpia font. El líder té així poder absolut. Es para l'escena i se'ls fa reflexionar. Com podríem canviar aquesta situació? Segons l'edat dels nens, se'ls planteja un cas concret (nen o nena que esclavitzava altres imposant-se en l'esport o en els jocs, etc.), mirant com s'ha d'entendre cada font en aquell cas. Llavors se'ls demanen propostes per tal de debilitar les fonts en l'exemple concret. A mesura que comparteixen idees, aquestes fonts deixen anar el cordill que intoxica la font, tot deixant d'alimentar l'opressor amb la seva aigua negra.

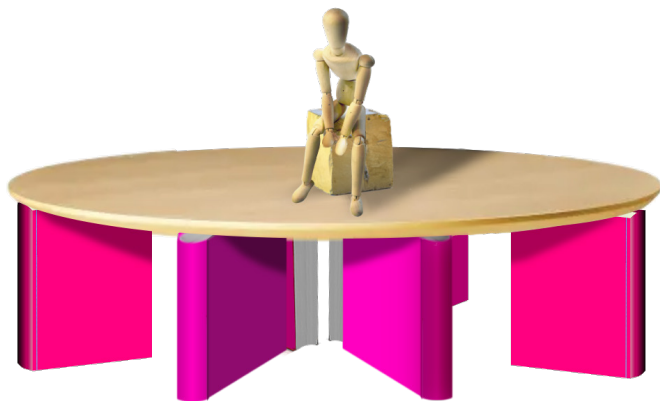
1. SHARP, G. (2018). *La defensa civil noviolenta*. Barcelona: ICIP, pp.48-49.

■ JOVES I ADULTS

Es folren sis llibres gruixuts de la mateixa mida amb paper. Al llong dels llibres s'hi escriu en retolador cadascuna de les sis fonts de poder. Es col·loquen drets en cercle de manera que funcionin com si fossin les potes d'una taula. Al damunt s'hi col·loca un cartró circular (la taula), i a sobre s'hi deixa assegut un ninot que representi el qui té el poder. Si haguessis de triar una de les sis fonts, quina escolliries? Cadascú se situa davant del llibre escollit, intentant que no quedi cap font sense ningú. Es deixa un temps de diàleg intern per a cadascun dels grups en cada font de poder buscant respostes a aquestes preguntes:

1. Com entenem aquesta font?
2. Compartim un exemple on aquesta font de poder hagi estat important.
3. De quines maneres reals podríem reduir aquesta font de manera que el poderós no pugui accedir-hi?

A continuació, cada grup comparteix el que ha consensuat, i la persona guia reforça l'aportació o la complementa. A mesura que comparteixen la pregunta 3, es retira la font de poder corresponent (llibre) de sota la taula. Es pot posar en comú de manera desordenada, per tal de mantenir l'equilibri de la taula amb les dues últimes fonts. Després d'això, el poderós caurà.

6

Provenció i estratègies inicials: comunicació i *blitzkrieg*

Els conflictes no els hem de prevenir: sempre n'hi haurà. Però cal *provenció*,¹ és a dir treballar les relacions de cooperació i les estructures per tal que el grup pugui gestionar millor els conflictes des de l'inici: amb criteris, habilitats, estratègies, espais de comunicació...

■ INFANTS I JOVES

Segons el grup d'edat, cal adaptar la pregunta següent: Què converteix un conjunt de persones en un grup? Es fa un debat i les respostes s'acompanyen cap als següents requisits, o similars, que podem escriure en una pissarra:

- Trobar lligams de confiança mútua.
- Assolir un respecte per tal que tothom se senti integrat.
- Cultivar l'estima mútua perquè tothom s'adoni que aporta valor al grup.
- Aprendre a expressar el que sentim amb arguments.
- Aprendre a escoltar activament l'altre, prendre'l seriosament.
- Aprendre a adoptar decisions consensuades per tot el grup.
- Tenir espais i moments per conversar i escoltar-nos.
- Crear espais i dinàmiques de benvinguda als nous membres.

Avaluem en grup: disposem d'espais, habilitats i eines per a la provenció? Com en podem aconseguir?

■ ADULTS

En macroconflictes, la provenció consistirà en la formació no violenta intensiva de la població i les institucions, preparant-los per a la resiliència davant d'ofensives. A més, en certs casos el fet d'aplicar estratègies inicials podria evitar que esclatés el combat:

- **Estratègia de comunicació i advertència.** Paraules i accions no violentes simbòliques que transmetin un missatge clar d'advertència: qualsevol atac suposarà una resposta no violenta massiva. Així es crea inseguretats entre els líders atacants i s'informa als veïns (altres països...) sobre què ajudarà i què serà contraproductiu si es volen sumar a la resposta.
- **Estratègia *blitzkrieg* no violenta.** Es tracta d'una demostració preliminar de força no violenta, útil especialment en casos que els assaltants presentin febleses evidents, o els defensors se sentin molt forts per manifestar-se massivament. No es pretén aconseguir un èxit ràpid, sinó mobilitzar les pròpies forces i insistir en la lluita defensiva.

Adapteu ara el macroconflicte a petita escala: com es poden aplicar les estratègies inicials en la gestió d'un conflicte laboral? Inventeu plegats exemples de cada tipus.

1. BURTON, J. (1990). *Conflict: Resolution and Prevention*. Virginia: The Macmillan Press.

Lluita defensiva: la no-cooperació total

En la lluita defensiva, les accions no tenen un model únic. Cal discernir cada situació i cuinar diferents «ingredients». Entre les estratègies hi ha la no-cooperació total. Tota persona depèn dels qui l'obeeixen. En cas de patir una ofensiva de país, la població ha de negar i retirar la legitimitat al govern colpista, desobeint i no-cooperant en cada acció que faciliti l'acompliment dels interessos aliens. L'aïllament del govern agressor és crucial si se'l vol debilitar. L'estratègia és fonamental però té costos elevats, i serà sostenible si és limitada en el temps i s'asseguren les provisions (aliments, aigua, combustible...).

■ INFANTS

Es fa sortir de la sala una persona voluntària. S'explica a la resta que és important que no els toqui ni responguin a res del que els digui fins que ell/a no deixi el que carrega a les espatlles. A vista de tothom es dona una goma d'esborrar a algú, que se la posa a la butxaca. Qui estava fora entra i se li col·loca sobre les espatlles una bossa d'escombraries tacada amb pintura fresca, dient-li que representa les accions dolentes que ell/a, suposadament, està fent als altres (la injustícia). Guanyarà el joc si aconsegueix trobar la goma que algú té a la butxaca. Si s'acosta per buscar a les butxaques els nens i les nenes correran per fugir-ne. Si els fa preguntes, no li respondran. Quan la persona voluntària estigui cansada o es torni agressiva, es para el joc i se li demana per què no ha pensat a treure's el que carrega. Ho fa, i llavors tothom coopera per dir-li qui

té la goma. Al final reflexionem junts: hem d'estar decidits a no cooperar mai amb el mal, però això no vol dir rebutjar per sempre la persona: quan decideixi canviar d'actitud, l'hem d'acollir. Per acabar, cadascú del grup fa una abraçada a la persona voluntària.

■ JOVES

Mireu el següent documental de César Chávez:

[03 Viva la causa](#)

Quines estratègies de no-cooperació identifiqueu al llarg de la lluita que Chávez va emprendre? Per què en alguns moments no eren efectives i què van fer? La vaga de fam podria ser considerada no-cooperació amb la violència dels seus seguidors? Sintetitzeu conclusions del que n'hem après.

■ ADULTS

Llegiu el capítol «França, 1961» de la pàgina 32 del llibre de Sharp (2018):

[04 La defensa civil noviolenta](#)

Quins elements de no-cooperació hi són presents? Per què creieu que va ser eficaç? Des de la professió de cadascú, us heu plantejat mai la no-cooperació per motius de consciència? Debateu-ne en grup els criteris i l'eficàcia, i decidiu si cal reforçar la lluita amb altres accions noviolentes.

8

Lluitant amb resistència organitzada

La lluita no violenta no es pot limitar a respondre als actes dels atacants. Cal tenir iniciativa, treballar, formar, crear. Per això és necessari organitzar i planificar les accions. Vegem algunes de les estratègies més comunes:

- **Resistència general.** La que sorgeix espontàniament en un grup de gent congregada que protesta sense avís previ. És la no-estratègia.
- **Resistència organitzada.** Segueix directrius especials d'una organització resistent que planifica les accions de manera anticipada i avalua cada pas. Només és possible si hi ha comunicació entre l'organització i la resta.
- **Resistència selectiva.** La lluita defensiva se centra en determinades qüestions socials, econòmiques o polítiques essencials, prèviament seleccionades. Permet centrar la defensa en nuclis per ser més efectius, en lloc de dispersar-la.
- **Capacitar dissidències internes** dins el col·lectiu dels agressors amb eines no violentes per tal que puguin discrepar de facto i cooperin així a desestructurar l'ofensiva.

■ INFANTS

Es convida el grup a crear històries amb la imaginació: un dia com el d'avui, però sense organització (a casa tothom es lleva a l'hora que vol, els alumnes no porten res per escriure...). Què es podria fer i què no, a la vida? Se'ls acompanya a valorar l'organització, i també quan hem de protestar davant de fets injustos.

■ JOVES

Torneu al documental de César Chávez del capítol anterior. Identifiqueu resistències generals, organitzades i selectives. S'intenta capacitar la dissidència de l'altra part? Analitzeu per què van tenir èxit o no. D'on ve el poder de cohesió del grup d'agricultors? I el poder d'atracció de persones que no eren agricultores? Imagina ara el mateix al segle XXI. Quins mitjans potencien l'eficàcia d'una resistència organitzada? Com es poden protegir aquests mitjans dels probables atacs i sabotatges?

■ ADULTS

Per parelles, identifiqueu situacions de resistència general, organitzada o selectiva que s'han produït a la vostra ciutat, regió o país els últims anys. Busqueu-ne informació per Internet procurant mantenir pluralitat en les perspectives. Escriuiu-ne el nom, el que pretenien, i què va succeir realment. Van aconseguir els seus objectius? Per quins motius? Van capacitar dissidències internes en l'altra part? Apliqueu les eines apreses a aquest cas històric per tal d'avaluar-lo i aprendre de l'experiència. Després d'escriure-ho, es poden compartir alguns dels casos.

Legitimitat i estructures paral·leles

Davant d'una situació d'usurpació i injustícia, cal respondre amb no-cooperació i buscar mantenir la legitimitat del poder. Per assolir-ho, s'han de seguir promovent en paral·lel les estructures anteriors a l'agressió, que seran les úniques legítimes. Només la societat atacada podrà legitimar les estructures paral·leles. Heus aquí alguns exemples per ampliar el tema, en llengües diferents:

- La Cambra Baixa irlandesa (Dáil Éireann) dels anys 1919 coordinà campanyes de no-cooperació i un govern paral·lel cap a la independència.¹
- Les estratègies a Zàmbia (abans Rhodèsia del Nord) es van adreçar contra el control colonial britànic a mitjan segle XX, i la independència es va assolir sense armes.²
- La derrota del *putsch* de Kapp a Alemanya preservà la República de Weimar el 1920.³
- Els docents i la població en general de Noruega, el 1942, van rebutjar el control feixista de les escoles.⁴

A més, a la p. 140 del llibre de Sharp⁵ hi trobareu set factors d'eficàcia per a la defensa noviolenta: no hi ha fórmula universal, però l'efectivitat de la lluita en depèn. Si consulteu aquest material podreu preparar millor la sessió sobre legitimitat.

■ INFANTS I JOVES

Discutiu en grup a partir d'algun d'aquests supòsits:

1. Un dia venen dos monitors al vostre grup, en lloc d'un. Si us parlen de manera contradictòria, a qui seguïu? Què us fa escollir l'usurpador en lloc de l'oficial? Què faríeu per evitar seguir-lo i quines conseqüències té? Introduïm el concepte de legitimitat.
2. En un partit d'algun esport, l'àrbitre actua de manera exagerada i descarada a favor d'un equip i en contra d'un altre. Què faríeu? Jugaríeu amb un nou àrbitre, o sense àrbitre? Amb quins criteris? Comptaríeu amb l'opinió de l'àrbitre esbiaixat? Per què? Com podríeu defugir les sancions de l'àrbitre que actua sense equitat si jugueu sense àrbitre? Es podria incloure l'àrbitre no imparcial en la solució?

■ ADULTS

Visualitzeu aquest vídeo per incentivar la participació ciutadana a Colòmbia: [05 Legal vs. Legítimo](#). A continuació intenteu consensuar, sense buscar-la al diccionari, una definició completa de legalitat, i una de legitimitat. Amb quin criteri decidirieu que una legalitat s'ha separat excessivament de la legitimitat creant un context que fa necessària la desobediència d'algunes lleis i l'obediència a estructures paral·leles més justes? L'Economia Social i Solidària (ESS) podria ser un exemple d'estructura econòmica paral·lela? Penseu més exemples.

1. Podeu ampliar la informació a: [The Irish Revolution's overlooked history of nonviolent resistance](#).

2. BARIKOWSKI, M. J. (2013). *Recovering Nonviolent History: Civil Resistance in Liberation Struggles*. London: Lynne Rienner Publishers, pp.71-88.

3. CASTANAR, J. (2013). [Teoria e història de la revolució noviolenta](#). Barcelona: VIRUS, pp.176-177.

4. *Idem*, pp.223-225.

5. SHARP, G. (2018). [La defensa civil noviolenta](#). Barcelona: ICIP.

10

Davant la repressió i altres estratègies de lluita defensiva

Quan es reprimeix un grup noviolent que persevera amb disciplina noviolenta es produeix el *jiujitsu polític*: la repressió contrasta tant amb la solidaritat i la generositat del grup que n'és víctima que desvetlla un moviment d'indignació i compassió tot al voltant, desautoritzant i desgastant cada cop més la reputació del règim. Com en l'art marcial, el jiu-jitsu polític utilitza l'enginy per abatre el violent aprofitant la mateixa força amb què aquest l'agredia.

■ INFANTS

Quatre voluntaris representen una escena d'algú que s'enfada i protesta perquè li han agafat l'estoig sense permís. A continuació, es demana que repeteixin l'escena de manera que la persona que s'enfada exageri moltíssim les conseqüències (amb mímica pegant els altres, destrossant les cadires, xisclant...). Ara es fa reflexionar a tothom: quan hi ha una violència tant gran, és fàcil que tothom es posicioni en contra. Llavors s'explica què és un jiu-jitsu, i per què la violència de l'agressor, quan rep l'enginy per resposta (i no amb més combat) és la que el fa caure a terra a ell mateix.

■ JOVES I ADULTS

Es formen dos grups. Es retallen en paperets diferents cadascuna de les accions noviolentes descrites en els 198 mètodes de Gene Sharp² i es fiquen en una bossa. Un dels grups en treu un paper sense mirar i representa amb mímica l'acció noviolenta que hi llegeix, mentre l'altre grup intenta endevinar-la. Després de ser endevinada, el grup treu una altra proposta de la bossa i la representa, i així successivament. Qui guia l'activitat cronometra el temps, i si alguna no l'endevinen en un minut es tornen tots els papers a la bossa i s'intercanvien els grups: el qui feia mímica ara endevina i viceversa. Independentment dels grups, tothom guanya si al final s'han arribat a representar i endevinar més de la meitat de les accions noviolentes.

1. SHARP, G. (2018). *La defensa civil noviolenta*. Barcelona: ICIP, pp. 92-95.

2. SHARP, G. (2014). *De la dictadura a la democràcia. Un marc conceptual per a l'alliberament*. Barcelona: ICIP, pp. 102-111. A la pàgina següent podeu trobar-ne un resum.

Resum de mètodes noviolents de Gene Sharp

- Manifestos escrits
- Cançons
- Representacions d'humor
- Escenificacions simbòliques
- Vigílies i pressió a individus
- Marxes
- Mítings
- Retirar-se del sistema, renúncia de drets
- No-cooperar amb esdeveniments
- Boicots de consum, treball...
- Rebuig de drets o deures financers
- Vaga general del col·lectiu
- Vagues específiques: sexual, limitada a un tema...
- No-cooperació amb l'autoritat
- Segudes, bloquejos, obstruccions
- Acció directa psicològica:
 - vaga de fam
 - intempèrie
 - judici al revés
- Acció directa física:
 - ocupacions
 - plantades
- Acció directa social:
 - sobrecàrrega
 - comunicació paral·lela
- Acció directa econòmica:
 - venda a preu mínim
 - treball en excés
 - mercat alternatiu
- Acció directa política:
 - desobediència de lleis
 - sobirania dual

Bibliografia

CAPITINI, Aldo. *[El mètode de la noviolència](#)*. Barcelona: Institut Internacional per la Pau, Pagès.

CORTRIGHT, David (ed.) (2017). *[Buscadors de la veritat](#)*. Veus per la pau i la noviolència. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau, Angle.

KURIANSKY, Mark (2012). *[Noviolència: història d'una idea perillosa](#)*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau, Pagès.

ORGANIZACIÓN DE DESARROLLO ÉTNICO COMUNITARIO (2016). *[Manual de resistencia civil organizada](#)*. Honduras: ODECO.

SHARP, Gene (2014). *[Cómo funciona la lucha noviolenta](#)*. Boston: The Albert Einstein Institution.

SHARP, Gene (2014). *[De la dictadura a la democràcia. Un marc conceptual per a l'alliberament](#)*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau, Icaria.

TOWNSEND, John i DONOVAN, Paul (2012). *[Manual del facilitador. Mètodes, habilitats, actituds i valors](#)*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau, Icaria.

La totalitat d'aquest llibre, tant el contingut com el disseny estan sotmesos sota llicència <<Reconeixement-No comercial-Obres derivades>> que podeu consultar a la xarxa a <https://creativecommons.org/licenses/?lang=ca>

Creació de continguts: Xavier Garí de Barbarà, Marta Burguet Arfelis, Joan Morera Perich, Álvaro Medallo Domínguez, Laura Sols Balcells

Disseny i maquetació: Arantza Cadenas Aran i Pilar Rubio Tugas

Producció audiovisual: NereuStudio

www.moulanoviolenca.net
moulanoviolenca@fespinal.com

Un projecte de

 Centre d'estudis
Cristianisme i Justícia

 Grup de Treball en
Noviolència Cristiana
Centre d'Estudi Cristianisme i Justícia

Amb el suport de

espai
societat
oberta

ICIP

 Ajuntament de
Barcelona

 International Institute
for Nonviolent Action